

пов'язаних зі старінням населення та особливими потребами населення від 50 років і більше; можливості для підвищення конкурентоздатності робочої сили та якості життя, створення нових робочих місць та інноваційного росту. Це середовище, в якому люди від 50 років і більше працюють, задіяні у інноваційних підприємствах, розвивають ринки як споживачі, ведуть здорове та продуктивне життя. Новими секторами срібної економіки стають ринки реконструкції будівельного фонду для самостійного проживання, соціальний туризм, створення стійких систем довгострокового догляду, підтримка працездатності, залучення соціальних інвестицій для розвитку систем та послуг соціального захисту людей літнього віку.

Вважаємо, що в процесі реалізації державної регіональної політики необхідно враховувати тенденції розвитку срібної економіки, зокрема щодо формування та розвитку ринку праці для людей похилого віку.

Люди похилого віку живуть у різноманітному культурному та соціальному середовищі. Вплив міжнародних та міжнаціональних інститутів на їх життя людей у світі зростає. Суспільство «ризиків» в Україні створює нові виклики для людей передпенсійного та пенсійного віку: пенсійна реформа, реформа охорони здоров'я, автоматизація, швидкі зміни на ринках праці. Разом з тим, так звана «срібна економіка» розвиває суспільство «можливостей», створює нові інститути для самореалізації людей похилого віку.

Сергій ХАРИЧКОВ

Одеський національний політехнічний університет, Україна

КЛАСТЕРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯ У МЕЗОМАСШТАБНОМУ ФОРМАТІ

Сучасне економічне буття суспільства трансформується у принципово нову систему взаємовідносин, набуваючи якісно нових рис, що визначаються появою інноваційних факторів виробництва, зміною форм і методів проявів економічних відносин, пріоритетів економічного розвитку, появою та поглибленням нових форм та способів регулювання економічних процесів, організації і координації господарської діяльності у взаємозв'язках її з іншими системами, поглибленням процесів уніфікації, інтеграції тощо.

Вищеозначені проблемні питання притаманні національній економіці України як явищу соціально-економічної реальності. Зокрема, в

реаліях сьогодення особливої значущості набувають питання формування та практичного втілення новітньої, інноваційної за ознаками ціннісних орієнтирів, концепції державної політики природо господарювання як сегмента національної економіки, системної гармонізації господарювання, природокористування та соціального прогресу відповідно до визначених світових доміант сталого розвитку.

Методологічним фундаментом сучасного підходу до вирішення означених проблем має стати теорія соціо-еколого-економічних систем та загальноцивілізаційна парадигма сталого розвитку [1].

Базуючись на фундаментальних засадах загальної теорії систем та системного аналізу, за критеріями бінарних та тернарних відносин, множина усіх можливих відносин між генералізованими компонентами соціо-еколого-економічних систем: (екологічною підсистемою (природним середовищем) – П, соціальною підсистемою (соціумом) – С та економічною підсистемою (економікою) – Е (рис. 1).

Зони конфлікту інтересів	Типологія відносин	Характеристика відносин	Варіанти сталості
	прямі зворотні	прямі зворотні	
Економіка-природа (Е-П)	економіко→ екологічні еколого→ економічні	суб'єкт-об'єктні об'єкт-суб'єктні	Бінарні відносини
Економіка – соціум (Е-С)	економіко→ соціальні соціо→економічні	суб'єкт-суб'єктні суб'єкт-суб'єктні	Бінарні відносини
Соціум – природа (С-П)	соціо→ екологічні еколого→ соціальні	суб'єкт-об'єктні об'єкт-суб'єктні	Бінарні відносини
Економіка – соціум – природа (Е-С-П)	економіка→(природа+соціум) соціум→(економіка+природа) природа→(економіка+соціум) (природа+соціум) → економіка (економіка+природа) → соціум (економіка+соціум)→природа	суб'єкт-суб'єктні суб'єкт-об'єктні об'єкт-суб'єктні суб'єкт-суб'єктні об'єкт-суб'єктні суб'єкт-об'єктні	Тернарні відносини

Рис.1 Інвентаризація типів відносин в соціо-еколого-економічній системі

На основі такої інвентаризації зону перетину та конфліктів інтересів між економікою та природним середовищем слід виокремити як специфічний сектор загального простору відносин сталого розвитку, що відображають змістовне наповнення явища «природогосподарювання».

Перспективним підходом до сегментації національної економіки з позицій виокремлення природогосподарювання має бути запровадження такого класифікаційного критерію як системне виділення з усієї множини офіційно класифікованих видів економічної діяльності таких, що базуються на використанні потенціалу природо-ресурсних активів в якості предметів (або засобів) праці в господарській діяльності, де остання, поєднує сукупність процесів їх виявлення, вивчення, вилучення із природного середовища, первинної обробки, переробки та виробництва продукції кінцевого споживання з високою доданою вартістю.

Каркас природогосподарювання як сегмента національної економіки формують: сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг; лісове господарство та лісозаготівлі; рибне господарство; добування кам'яного та бурого вугілля; добування сирової нафти та природного газу; добування металевих руд; добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів; збір, очищення та постачання води; каналізація, відведення й очищення стічних вод; збирання, оброблення й видалення відходів: відновлення матеріалів; інша діяльність щодо поводження з відходами.

Як сегмент національної економіки природогосподарювання має перспективи розвитку тільки за умови інноваційного оновлення його інституційної бази, формування сучасного організаційного забезпечення, переходу від сировиннопродукуючої до товаропродукуючої економіки індустріального типу.

Концептуальні та методичні засади запровадження кластеризації [1] у природогосподарюванні з урахуванням його особливостей як системного поєднання діяльності з вилучення із природного середовища природного ресурсу з господарською діяльністю, що базується на його використанні в якості природо-ресурсних активів, потребують таких акцентів.

Методологія державно-приватного партнерства має стати основним системоутворюючим механізмом кластеризації в сфері природогосподарювання, що відображає запропонований уніфікований варіант базової структури та змісту характеристик кластера

**Уніфікований варіант базової структури та змісту характеристик
кластера природогосподарювання**

Ознаки кластерних утворень природо- господарюван- ня	Змістовна характеристика ознак
1	2
Місія кластеризації	Забезпечення сталої, індустріально-спрямованої, природогосподарської діяльності як системної складової національного господарства на умовах високої економічної результативності, соціальної справедливості, ресурсно-екологічної безпеки та дотримання принципів природозбереження в інтересах сучасності та стратегічної перспективи.
Завдання кластерного утворення	Створення та реалізація умов економічного зростання на основі ефективного та раціонального використання природно-ресурсних активів вторинного напрямку природно-господарської діяльності; інноваційний прогрес та розвиток підвищення рівня індустріалізації природогосподарювання; перехід на нові рівні технологічних укладів у відповідних напрямках природогосподарської діяльності; розширення номенклатури кінцевої продукції, суттєве підвищення конкурентних переваг та послуг; освоєння нових ринків збуту кінцевої продукції та послуг з підвищеною часткою доданої вартості; забезпечення реальних дій щодо дотримання стандартів соціальної відповідальності та природозбереження в процесах природогосподарської діяльності.
Об'єкти	Природогосподарські комплекси (та відповідні до них проекти природогосподарювання) національного, регіонального, місцевого та локального рівнів.
Суб'єкти	Суб'єкти власності природно-ресурсних активів, бізнесові структури, органи влади, іноземні партнери, контрольно-інституційні органи, інфраструктурні інституції підтримки бізнесу, громадські організації, суб'єкти інформаційного середовища, представники громад.
Функції	Домінантна функція: урахування та забезпечення балансу інтересів (економічних, екологічних, соціальних) усіх суб'єктів природогосподарської діяльності в просторово-часовому континуумі.
Принципи	Підприємницької ініціативи, рівноправності, суверенітету, компенсації, диверсифікації та конкуренції суб'єктів, поєднання вертикальних та горизонтальних зв'язків, конвергенції, відповідальності, інноваційності.

1	2
Механізми та інструменти	Правові: стандартизації, сертифікації, нормування, захист споживачів. Економічні: стратегування, планування, моніторинг, облік, аналіз та аудит, контролювання, фінансування, менеджмент, маркетинг. Соціальні: мотивування, соціальна-відповідальність, інформатизація. Екологічні: ресурсозбереження, екологізація, відтворення природно-ресурсних активів.
Результати	Економічне зростання, неоіндустріалізація національної економіки, стає індустріально-орієнтоване природогосподарювання та перехід до нової моделі економічного розвитку на засадах природозбереження і соціальної відповідальності.

На основі наведених базових характеристик кластера природогосподарювання можна запропонувати концепцію «еталонної» моделі кластера природогосподарювання (рис. 2), у структурі якої на основі використання компетентнісного підходу виокремленні наступні елементи:

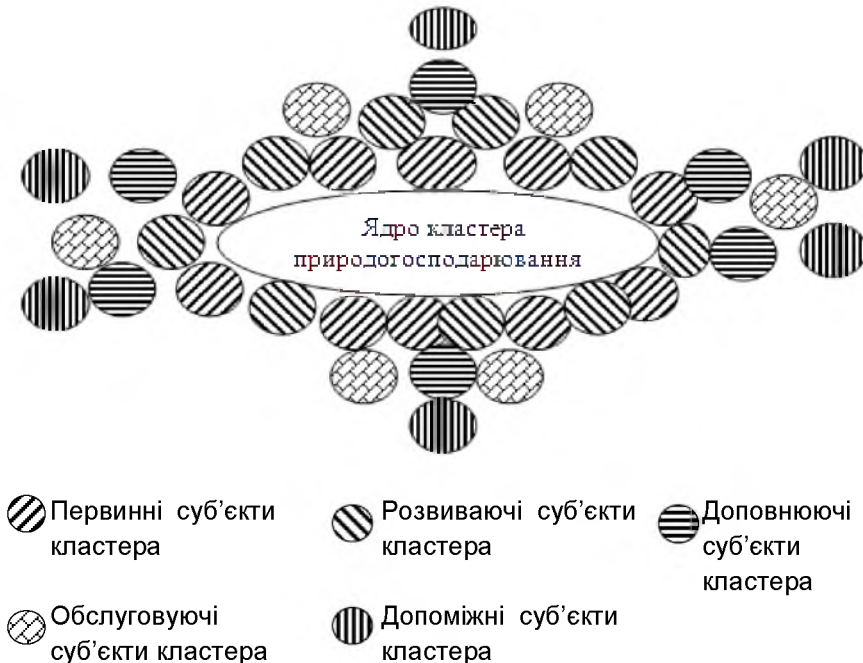

Рис. 2 «Еталонна» модель кластера природогосподарювання

– ядро кластера, що, як правило, становлять суб'єкти (або їх певна сукупність), які є власниками природного об'єкту як джерела потенціалу природно-ресурсних активів конкретного проекту природогосподарювання; саме вони реалізують цільову базисну функцію майбутнього кластера;

– «простір» первинних суб'єктів природогосподарської діяльності, компетенція яких полягає у реалізації первинної функції кластера природогосподарювання – вилучення природно-ресурсних активів із джерел їх надходження та залучення до господарської діяльності;

– «простір» розвиваючих суб'єктів природогосподарської діяльності, цільова компетенція яких – обробка та часткова переробка природно-ресурсних активів у сировину для подальшого виробництва кінцевого продукту з високим ступенем доданої вартості; до цього ж блоку «розвиваючих» суб'єктів природогосподарської діяльності слід долучити і безпосередньо господарські структури, що спрямовані у своїй компетенції на виробництво кінцевого продукту з високим рівнем доданої вартості;

– «простір» доповнюючих суб'єктів кластерних утворень, діяльність яких реалізує компетенції щодо безпосереднього забезпечення умов функціонування вище означених суб'єктів природогосподарювання ядра, первинних та «розвиваючих»; до цього «простору» має бути віднесена «екологічна компонента» інфраструктурного середовища природогосподарювання, модель якого розглянуто раніше;

– «простір» обслуговуючих суб'єктів кластерних утворень, необхідність і наявність яких у структурі кластера обумовлена їх компетенціями щодо сервісних функцій у кластерному утворенні (логістичні, збутові, фінансові, аудиторські тощо);

– «простір» допоміжних суб'єктів кластерних утворень, які не є обов'язковими, але якнайчастіше вони бажані, в «еталонній» моделі ми маємо їх зазначити як такі, що за своїми компетенціями мають можливість диверсифікувати набір обслуговуючих функцій, наприклад – аутсорсингові, сервісно-консалтингові, реінжинірингові, реалізації зв'язків та транзакцій кластерного утворення (та його складових) із зовнішнім організаційно-економічним середовищем.

Основним критерієм учасників кластеру є їх взаємодоповнення та орієнтованість на посилення (помноження) конкурентних переваг.

Підсумовуючи вищезазначені міркування, маємо необхідним позначити перспективи подальших досліджень проблеми та пошуку конструктивних відповідей на питання щодо підтримки кластерної

політики у сфері природогосподарювання з боку держави. Зокрема мова йдеться про вибір для того чи іншого напрямку кластеризації одного з чотирьох типів такої підтримки: каталітичний (державна сприяє контактам зацікавлених сторін, наприклад бізнесу і науки, та частково фінансує проекти); підтримуючий (інвестиції в регіональну інфраструктуру, тренінги та маркетинг); директивний (державна здійснює кластерну респеціалізацію регіонів); інтервенціоністський (держава бере на себе відповідальність за розвиток кластерів, субсидує їх, займається законодавчим регулюванням та контролює учасників кластеру) [3].

Обґрунтований теоретичний базис та розроблені на його основі рекомендації щодо організаційного забезпечення природогосподарювання у форматі мезомасштабної кластеризації визначають передумови та перспективи його розвитку як сегмента національної економіки, у сукупності підтверджують робочу гіпотезу презентованої роботи.

Бібліографія

1. Крутякова В.І. Інституційне та організаційне забезпечення розвитку природогосподарювання як сегмента національної економіки України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03/ . - О.:ОНПУ, 2017. - 26 с.
2. Проблеми теорії та практики формування сучасних кластерних систем: колективна монографія / [С.К. Харічков, І.М. Дишловий, В.І. Захарченко та ін.]; за ред.. д-ра екон. наук. проф. С.К. Харіčkова; Одес. нац. політех. ун-т – Одеса: Інтерпринт, 2014. – с. 326 с.
3. Дмитренко Я. Страсти по кластерам // Я. Дмитренко/ Газета «Еженедельник 2000». – Київ, 2017. – 29-30 (827). – с. 13

Михайло ШКІЛЬНЯК

Тернопільський національний економічний університет, Україна

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Ключову роль в сучасній ринковій економіці відіграють корпорації. В українській правовій базі поняття «корпорація» суттєво відрізняється від загально прийнятого в світовій практиці. Згідно діючого законодавства, ст.120 Господарського Кодексу України, корпорація трактується як «договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень децентралізованого регулювання діяльності кожного з учасників органом управління